

BADALONA
DESCONEGUDA

Margarida Abras - M. Dolors Nieto

BADALONA

DESCONEGUDA

Ajuntament de Badalona

museubadalona |

BADALONA DESCONEGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer de 2020

Segona impressió: febrer de 2024

© dels textos: Margarida Abras

© dels textos: M. Dolors Nieto

© de la presentació: Álex Pastor López

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Badalona
Museu de Badalona

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

Margarida Abras

Fotografia de portada:

Autor desconegut / Museu de Badalona - AI

Fotografia de la portadella:

Josep Cortinas / Museu de Badalona - AI. Fons Josep
Cortinas

Acrònims:

AI (Arxiu d'Imatges)

ISBN 978-84-17432-68-3

DL B-5267-2020

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Una mirada al passat

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

La Badalona desconeguda

Pàg. 12

EL CENTRE

Del Dalt de la Vila al Baix a Mar

Pàg. 68

LA PLATJA

Badalona i el mar

Pàg. 110

DE LES MASIES ALS PISOS

El creixement de la ciutat

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Presentació

UNA MIRADA AL PASSAT

Àlex Pastor López, alcalde de Badalona

Aquest és un llibre per llegir, però és, sobretot, un llibre per mirar. Les fotografies hi tenen el més absolut protagonisme i ens porten a passejar per una Badalona avui desapareguda o tan profundament transformada que sovint costa de reconèixer.

De fet, les pàgines que segueixen no són gaire diferents dels àlbums de fotografies que recullen la vida d'una persona des que neix fins que es fa gran. En aquest cas, però, es tracta del reportatge gràfic d'una ciutat, no des del seu moment inicial –Badalona va ser fundada pels romans fa 2.000 anys!–, sinó des del moment en què era

una petita vila, a final del segle XIX, fins fa cosa de 50 anys, quan ja s'havia transformat en una de les ciutats més grans de Catalunya.

Ha estat l'editorial Efadós qui ha tingut la iniciativa de publicar aquest llibre i qui també s'ha fet càrrec d'editar-lo. Per portar-lo a terme, com ja va passar en el cas dels dos volums de *L'Abans de Badalona*, ha comptat amb la col·laboració del Museu que, seguint les pautes de la col·lecció, ha assumit la tasques de seleccionar i ordenar les imatges, i d'elaborar els textos.

El resultat, excel·lent, aporta una notable quantitat d'informació, tan gràfica com escrita, que abasta la ciutat de punta a punta, en tota la seva extensió. És aquest un aspecte molt gratificant que voldria ressaltar, pel fet

que hi ha unes zones –les més cèntriques i concorregudes o les d'aspecte més singular o pintoresc– que han estat molt més fotografiades que unes altres, i aquí s'ha fet un esforç notable perquè totes, també les menys retratades, hi tinguin presència. El resultat, a més, posa de relleu l'enorme riquesa de l'Arxiu d'Imatges del Museu, un tresor de valor incalculable, que té una gran envergadura, que no para de créixer, i que sens dubte donarà peu a molts altres treballs en la línia del llibre que presentem.

Ja per acabar, no voldria passar per alt el fet que aquestes imatges no ens aporten tan sols coneixements, sinó que també apel·len a la nostra sensibilitat. Segons quina sigui la fotografia i segons qui la contempli, es poden despertar sensacions molts diverses: records, nostàlgia, descobriment, sorpresa, indignació, alegria... i, per als que són de la ciutat o hi viuen, espero que reforcin o facin aflorar el sentit de pertinença a una gran comunitat que es diu Badalona.

JOSEP CORTINAS / MUSEU DE BADALONA - Al Fons / JOSEP CORTINAS

Introducció

LA BADALONA DESCONEGUDA

El naixement de la fotografia al final del segle XIX va ser un fet revolucionari que va permetre plasmar la realitat com mai no s'havia aconseguit abans, i el pas del temps no va fer més que incrementar-ne la pràctica i la popularitat.

Potser pel fet de tractar-se d'un element quotidià i gens elitista, el valor històric, sociològic i artístic de la fotografia va trigar a ser reconegut, i no va ser fins fa relativament pocs anys que es va iniciar la tasca de recuperar imatges fotogràfiques.

En el cas de Badalona, va ser el Museu qui, a principi de la dècada del 1980, va encetar la creació d'un arxiu d'imatges que s'ha anat incrementat fins a arribar gairebé a assolir un milió d'unitats. Aquesta xifra espectacular

és bàsicament el producte de donacions, que de vegades, s'han obtingut com a resultat de diferents recerques. Així, la publicació dels dos llibres de la *Història Gràfica de Badalona*, l'aparició dels dos volums de *L'Abans de Badalona*, i l'organització d'exposicions temporals fetes amb fotografies aportades per la gent han contribuït a enriquir notablement la col·lecció.

En el moment de plantejar-nos l'elaboració d'aquest llibre, M. Dolors Nieto, responsable de l'Arxiu d'Imatges del Museu, i jo mateixa, hem tingut en compte aquest fet i hem escollit, sempre que ha estat possible, fotografies inèdites, que no hagin estat reproduïdes en altres obres.

El llibre recull més de 160 fotografies, fetes entre el final del segle XIX i el tercer quart del segle XX, totes elles del fons del Museu, i es presenten a partir d'una estructura

AUTOR DESCONEGUT / MUSEU DE BADALONA - ARXIU JOSEP M. CUYÀS

LA PLATJA, PLATÓ DE FOTOGRAFIA

Des de l'aparició de la fotografia, la platja ha estat un dels platós naturals més utilitzats. A la imatge, segurament de final segle XIX, es veu un grup a la platja, al costat de les barques, just en el moment que passa un tren, encara de vapor.

CARRER DE SANT JOSEP I D'EN ROSÉS

Un capellà passeja per aquest carrer, encara sense asfaltar. A l'esquerra, es veu un conjunt de cases típiques de la dècada del 1920, que encara es mantenen. A la dreta, on es construiria l'autopista, es veu la tanca de la finca de Can Boscà Nou.

AUTOR DESCONEGUT / MUSEU DE BADALONA - ARXIU JOSEP M. CUYÀS

temàtica. Hi trobarem vistes de la ciutat: el centre històric, la platja –que, essent sempre la mateixa, ha canviat de forma espectacular– i els barris formats en diferents etapes de creixement urbà. Hi descobrirem també moments de la vida ciutadana, en definitiva, de la gent que habitava la vila i li donava sentit.

En el temps que comprèn aquesta publicació, Badalona va experimentar una autèntica metamorfosi. Les fotografies ho constaten. Les més antigues mostren un poble rural i pescador, petit i pintoresc. Ben aviat, ja reflecteixen el perfil i el fum de les fàbriques, que marca l'etapa industrial. És l'inici d'un procés de creixement gairebé continuat, que comença a final del segle XIX i que durarà pràcticament cent anys. Les xifres de població són prou clares: 12.800 habitants el 1875, 35.100 el 1925, 60.000 el 1950 i 203.700 el 1975.

Les pàgines que segueixen fan evident que durant tot aquest temps, la fotografia va experimentar molts canvis, tant tècnics com estètics, i també veurem com, a banda de la perícia de l'autor i la màquina de què disposa, compta, i

molt, la intenció que s'amaga darrere de cada imatge. Algunes vegades volen documentar esdeveniments o llocs importants o fins i tot excepcionals; altres, donen compte del millor de la ciutat i els seus paisatges, dels progressos tècnics que pot exhibir o dels moments estel·lars de la vida dels seus habitants; i també hi ha ocasions en què la càmera atrapa moments de la vida quotidiana, sovint espontanis i sense que se'ls vulgui donar cap importància especial més enllà de mostrar el dia a dia de la gent.

Ja per acabar, volem tenir unes paraules d'agraïment per a totes aquelles persones que, al llarg dels anys, han cedit fotografies al Museu i animar la gent perquè en segueixi donant. També volem fer, com no podia ser d'altra manera, un reconeixement als autors d'aquestes imatges. Alguns eren professionals, altres grans aficionats, n'hi havia que eren simplement fotògrafs "casuals", i de molts ni tan sols en sabem el nom, però tots ells –homes, per cert, ja que no hem pogut incloure cap fotografia de provada autoria femenina– ens han llegat un conjunt d'enorme valor històric que cal que sigui preservat i compartit.

MORAGAS / MUSEU DE BADALONA - ARXIU JOSEP M. CUYAS

EL CENTRE

Del Dalt de la Vila al Baix a Mar

El centre d'una ciutat és el lloc que concentra serveis, comerços i espais de lleure. És també el lloc comú que identifica i aglutina tota la població i té un sentit vertebrador del conjunt. El centre de Badalona correspon als espais que primer van ser urbanitzats: el Dalt de la Vila i el Baix a Mar.

El Dalt de la Vila conserva, al subsòl, la ciutat romana de *Baetulo*, i testimonia també la vila medieval. És la Badalona més antiga, on se situa el temple i la torre senyorial, la que suma més segles d'història i aglutina una part important del patrimoni històric i artístic de la ciutat.

El Baix a Mar és l'eixample del segle XVIII: carrers rectilinis i cases de cós, de vegades decorades posteriorment a l'estil modernista. És també el barri que, al segle XIX, amb la urbanització de la Rambla o la construcció de la Casa de la Vila i del Mercat Maignon, li va "robar" la centralitat al Dalt de la Vila. Una centralitat que manté i que es consolidaria amb l'obertura de nous punts de lleure, com teatres i cinemes, i un considerable nombre d'establiments comercials.

AUTOR: DESCONEGUT / MUSEU DE BADALONA - ARXIU JOSEP M. CUYÀS

L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Situada en un punt destinat al culte des d'època romana, aquest edifici es va començar a construir el 1778, i al final del segle XIX, moment de la fotografia, encara estava inacabat. A la dreta, la torre de defensa de la Torre Vella, la casa senyorial més important de Badalona.

EL CLOS DE LA TORRE

Era l'entorn de la Torre Vella, un tancat de camps on les excavacions posaven al descobert les restes de la ciutat romana de *Baetulo*. A l'esquerra de la imatge, del 1937, l'església de Santa Maria amb el campanar escapat després que fos cremada en començar la guerra el 1936.

JAUME MAS ARENAS / MUSEU DE BADALONA - ARXIU JOSEP M. CUYÀS